

TELEGRAFULU ROMANU.

Nr. 57. ANULU XVIII.

Sabiu, in 1931 Iuliu 1870.

Telegrafulu este de doue ori pe septemana: joi si Duminica. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la expeditura (pe) pe afara la c. r. poste, cu bani gata prin scrisori francate, adresate catre expeditura. Pretulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe o jumtate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

in provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. v. a. pe o jumtate de anu 4 fl. v. a. Pentru principii si terri straine pe unu anu 12 p. v. a. Inscratiunile se platescu pentru in via ora cu 7. cr. sirulu, pentru a anu ora cu 5 1/2. cr. si pentru a treia repetire cu 3 1/2. cr. v. a.

Sabiu 17 Iuliu.

Terenulu scolasticu este adu acelu ce merita atentiunea nostra, pre langa totu sgomotulu armeloru, in o mesura catu se pote de mare. Elu este acelu, care ne resare, ne cresce viitoriulu nostru din generatiunile cele fragede a le copiiloru si copileloru de scola. Eata motivu de ajunsu, ca deca ne amu ocupatu in nrulu trecutu de acte privitorie la afaceri de scola, sa urmamu si astadi a ne ocupu totu de densele.

Senatulu scolasticu alu statulu din comitatulu Dobacei, dupa cum aflamu, a recevratu pre consistoriulu archidieceasanu ca sa insareineze pre invetiatorii nostri confessionali din acele parti, a asterne judiloru comunali, la finea fia-carei luni, liste de acei copii si copile de scola, cari au absentatu dela orele de invetiamentu, pentru ca sa se esecuteze multe (pedepse in bani) dela parintii loru.

Precum vedemu aici e cestiune de competintia administrativa, inse ea taie aduncu in viatia scolaria si deca meditamu mai departe asupru lucrulu xenimu la consecintie forte departe ducetorie.

A le urmari pre tote aceste consecintie nu e scopulu nostru de asadata, se pote ca cu alta ocaziune. Acum inse ne restringemu mai multu a inregistratu cele ce le audimu ca le a urmatu von. consistoriu archidieceasanu fatia cu recusitiunea mai susu amintita.

Consistoriulu, dupa cum amu pututu audi, a negatu simplu implinirea acestei recusitiuni inse pre motive si adeca pre motive aduse din legile positive esistente.

Mesur'a acest'a, ni se spune, ca dice consistoriulu, e generale si de aceea trebuie sa se asiedie de autoritatea competenta de a aduce astfelu de mesuri. Mesur'a acest'a sta in contradicere cu §-lu 4 art. XXXVIII ex 1868, carele nu ierta ca parintii, tutorii si domnii (stapanii), cari nu tramitu pre copii regulatu la scola, sa se pedepsesca numai de catu cu multe, la aretarile odiouse ale invetiatoriloru, ci §-lu prescrie, ca parintii etc. de acest'a (judi) sa se faca seriosu atenti la implinirea acestei datorintie, si deca mijlocele morali spre acestu scopu aru remane fara succesu si obligatii aru fi detienuti si mai departe dela cercetarea scolei: parintele, tutorulu seu stapanulu, carele nu implinesce datorintia acest'a, sa fia pedepsitu in fa v o r e a c a s s e i s c o l a r i e .

Consistoriulu face cunoscutu senatulu comitatensu scolasticu, ca acelu indatu dupa radicarea iobagimelei celei grele in Ardealu, nu au perdutu din vedere imbunatatirea invetiamentulu populariu, asiedindu unu institutu pedagogicu, ingrigindu-se de cartile necesarie, componendu si instructiuni pentru directorii scolari districtuali, locali si pentru invetiatorii si inca la 1862; la 1869 dandu alta instructiune cu priviro la singuraticele obiecte de invetiamentu conformu §-lui 11 punctu 3 din legea de instructiunea publica din a. 1868; prin urmare consistoriulu nu au lipsitu a imbarbatu si a convinge pre parintii copiiloru apti de scola pentru ca sa tramita pre cesti din urma spre a se lumina in scola. Si asi in privintia acest'a, adeca, ca parintii sa tramita pre copiii loru la scola consistoriulu nu a aflatu de consultu a pune in lucrare tota asprimea §-lui 4 din acea lege.

Consistoriulu i vine a afirma, ca insasi laudat'a lege aproba cercumspectiunea de a nu grabi cu mijloce drastice asupru parintiloru cari negligu tramitarea copiiloru loru la scola, de ore ce susu atinsulu § 4. prescrie, ca parintii numai dupa ce mijlocele morali nu au avutu efectulu loru — sa se pedepsesca cu bani; dara cons. archidieceasanu nu pote pierde din vedere ca legea scolara din 1868 s'a sanctionatu in 5 Decembre 1868 si s'a

promulgatu in 5 si 6 Decembre 1868, si ca dela tempulu acest'a pana astadi este numai unu anu si siese luni, prin urmare nici ca a fostu tempu fisicu pana acum ca sa se faca parintii, coratorii si stapanii incoregibili intru tramitarea copiiloru la scola atenti in modu seriosu, necum sa se pedepsesca dupa tota rigorea legei.

Nu afirma consistoriulu archidieceasanu acest'a cu scopu de a desynovati pre parintii culpabili, ci cu intentiunea aceea, ca sa nu faca invetiamentulu populariu atunci stricare, candu va sa i faca inaintare; consistoriulu nu pote perde din vedere la punctulu acest'a nici acelu adeveru mare, ca citat'a lege scolara din 1868 este cea dintai'a, carea in patri'a nostra s'a adusu in treb'a instructiunii publice. Mai nointe regimulu numai constrinsu de impregiurari octroiase la 1786, 1816, 1823 si 1840 unele ordinatiuni privitorie la instructiunea publica si adeca: 1) a se da locu pentru scola in fia-care parochia; 2) a se escinde din locurile comunali, seu a recuira pre proprietariulu localu a da locu pentru scola; 3) unde in tipulu acest'a nu s'aru putea mijloci unu locu pentru scola acolo sa se faca scola in cemetriu; 4) a se distinge comunele acele, ce voru infiintia scolii; a incredintia cantioru bisericesci postulu dascalu si altele. In stadiulu acest'a deplorabilu a aflatu legea din 1868 scolele nostre, cu deosebire cele din comitatulu Dobacei; la care mai vinu a se considera si tristele urmari si apasari ale iobagiei grele, ce au remasu pre poporu dupa stergerea iobagiei si anii cei beroditori si boale de vite dela 1848 si pana astadi. Si prelanga tote aceste fatalitati consistoriulu archidieceasanu s'a nevoitu a inainta instructiunea populara si asi in decurgerea celoru 20 de ani din urma a infiintiatu cu sacrificiele pretimei si a poporulu romanu gr. or. scoli si a stabilitu dascalii cu lefti bunisiore firesce nu in comitatulu Dobacei, unde o partida a lucratu pentru infiintarea de scole fara caracteru confessionalu ca scopu de a inainta, nu instructiunea publica, ci intunereculu proselitismulu; dara fara succesu, caci consistoriulu nu a incetatu a impugna acestu fenomenu stricaciosu si i a succesu a nimici nisuintia acelor'a, cari voiau scoli fara caracteru confessionalu. Partid'a acest'a acum se pote intempla ca vrendu sa impedece instructiunea populara sa afle unu mijlocu banu spre scopuri proselitistice chiaru in pedeps'a in bani pentru netramitarea copiiloru la scola; pentru ca proselitistii acest'i aflandu pre vre unu parinte mahnit pentru ca e pedepsitu cu 4 fl. din caus'a negligerei de a tramite copii la scola, i promite scapare de acesta pedepsa deca se face greco-catolicu.

Unu exemplu viu si prospetu ni lu ofere comun'a Chechisiu, unde archidiaconulu (protopopulu) gr. cat. au facutu desbinare religiosa intre crestini nostri sub cuventu, ca romanii gr. or. pentru aceea nu potu capeta imprumutulu loru de statu dela comitatu, pentru ca suntu gr. orientali, si l'aru scote indatu deca aru trece la greco-catolicismu.

Acum fatia cu acestea si cu altele consistoriulu archidieceasanu intraba pre inclitulu senatu scolariu din comitatulu Dobacei, ca ce garantia pote da, ca proselitistii acest'i nu voru espioata si pedepsele de bani pose pre parintii gr. orientali spre ai seduce la greco-catolicismu, cu promissioni ca voru mantui de pedepse in bani pre cei ce voru trece la greco-catolicismu? precum o facuse archidiaconulu mentionatu cu imprumutulu de statu.

Pre langa acest'a consistoriulu e de firm'a convictiune ca a dispune in afacerea tienetoria strinsu de instructiunea populara unu ce, ce nu este dupa liter'a si spiritulu legei si a trece cu vederea impregiurările faptime ale trecutulu si presentulu espuse mai susu, aru insemna a nu voi inaintarea instructiunii publice si a disgusta si instreina pre poporulu nos-

tru de imbratisarea crescerei copiiloru soi spre pagub'a invederata a loru si a patriei. Acest'a o afirma consistoriulu si pentru aceea, caci dupa sune-tulu § 14 din legea susu-citata, nu pote reconosco alta autoritate de catu a statulu, de saprem'a inspectiune preste scolele nostre confessionali si ca prin urmare dreptulu de saprem'a inspectiune si dreptulu de a aduce dispusetiuni imediate nu-lu pote reconosce senatulu scolariu comitatensu asupru scoleloru nostre confessionali; totu asi nici indatorirea, in urm'a carei consistoriulu archidieceasanu ca stapanire legale scolaria aru fi deobligatu a primi si efectui mesurile aduse unilateralmente si in tipu de octroiare invederata din partea senatulu scolariu comitatensu.

Apreljandu noi mesur'a luata de ven. consistoriu archidieceasanu in cestiunea desvalita pre largu inaintea cetitoriloru nostri trebuie sa mai scimu ca consistoriulu a recevratu pre senatulu scolariu comitatensu a remanea intre marginile §-loru 14, 128 si 130 din legea scolaria.

Consistoriulu archidieceasanu a lucratu, dupa parere'a nostra corectu, atatu in ceea ce privesece legile positive, catu si trebuintiele poporulu celui neglesu de regimelu patriei nostre din trecut. Elu (consistoriulu), carele e organulu esecutivu alu bisericelei autonome, reconoscutu de legile tierci si carele prin congrese si sinode si regulaza afacerile selo scolarie este in dreptulu seu candu respingb ingerintile unilaterali ale autoritatiloru, a caroru sfera de activitate este cu totul alta dupa normele depuse in legile cele mai recente.

Biserica intreaga credemu, ca va procede pre calea acest'a in ori ce casu de natur'a acest'i'a, fiindu gelosa de autonomi'a ei, fiindu gelosa de interesele cele mari si vitale ale credinciosiloru ce i suntu ei incredintati.

Eveneminte politice.

Despre ministru Andrassy se dicea ca nu numai are sa petreca mai multu tempu la Vien'a, dara ca si-a si arangiatu acelu unu burou. Evonemintele cele grele, ce preocupu Europa, suntu caus'a acestei petrecri in form'a acest'a a ministru presiedinte din Ungaria in Vien'a. Unu telegramu de adi inse sositu dela Pest'a ne spune ca min. Andrassy au spusu in cas'a deputatiloru, ca neutralitatea Austro-Ungariei nu are nimica provocatoriu. Eri a venit inaintea sectiuniloru dietali unu creditu suplementariu de 5 milioane pentru apararea tierci si concederea de a sa luu recruti din estu anu mai curendu ca de alta data.

Representantiile imperiulu se afla in sessiuno parlamentaria numai dincoco de Lait'a. Despre diet'a Ungariei se afirma ca formalu nu va fi prorogata, ci deputatii se voru duce simplu pre acasa si voru fi la casu de lipsa convocati de presiedintele prin telegrame. Dincolo de Lait'a are sa se adune senatulu imperiulu in finea lunei lui Augustu si delegatiunile prela 8 Septembre a. c.

Ostilitatile intre puterile beligerante nu s'au inceputu inca in mesura mai mare. Telegramele cele rari spunu pana acum numai de unele nenorociri pre drumulu de feru si de unele intalniri de anteposturi. Buletinele prussiane semeana pana acum cu cele rusesci din anii 1854—5.

Tote semnele arata ca Italia a preste scurtu tempu se va dechiaru de aliat'a Francei. Diurnalele oficiale francese afirma evacuarea Romei de trupele francese.

In Francia a entusiasmulu pentru resbelu e inca mare. 140,000 s'au inrolatu pana acum ca voluntari in armata; iera subscriptionile pentru victimile resbelului suntu apretinite pana acum la doue milioane. Rothschild a subscrisu 500,000 franci.

O nota lunga a generalului Fleury anuncia din Petersburg ca guvernamentul de acolo este inclinat spre Franca și o mare majoritate a opiniei publice, în Rusia, e absolutu simpatică cauzei Francezei. „Birzevyja Vedomosti“ spune „cor. sl.“ ca proteste energice contra unei alianțe între Prusia și Rusia. Rumori sunt destule cari vorbesc pentru alianța între numitele puteri nordice, înse se dice ca Rusia încă nu aru voi ca Prusia mâne poimâne săi reclame partile dela Baltică, locuite de nemți. De altminteza resbelulu de fatia are multa mistificatiune în sine și asiă într'o di ne potemu tredi cu lucruri de cari nici nu amu visatu.

Revista diaristica.

„Presă“ din Bucuresci dela 8 Iuliu publica unu articulu, din care estragemu dupa „Romanulu“ următoriele pasagie:

„Cata dara sa fimu franci și leali neutri, adica sa nu participamu intru nimicu la resbelulu actualu, nu numai acum cându e departe de noi, dara chiaru cându amu presupune ca s'aru propriă.

„In acēsta insa din urma ipotesa, sa presupunemu ca unulu din beligeranti, sēu unulu din aliatii lor, aru cere dela noi cā sa trēca oscirile sele prin teritoriulu nostru, spre a atacā pre aliatulu celei-lalte pārti. Aru trebui noi romāni sa permitemu acēst'a?

„Nu, li vomu responde noi, și responsulu nostru se ada spriginitu de cei mai insemnati publicesti.

Asiā dara detori'a nōstra de neutri ne impune, nu numai de a nu dā noi insine nici unu ajutoriu beligerantilor, nici unu feliu de servitiu chiaru, dara nici macaru a permite ca unulu din ei sa faca a trece armat'a sea prin teritoriulu nostru, cāci prin acēst'a s'aru violā inca neutralitatea ce in-s'a-si Europ'a ne-a creat'o.

„In politica, în relatiunile internationale, nu este permis sentimentalismulu. Ele se regulēza dupa nisce precepte fixe și positive; cându o natiune se departēza de densesle, risca adesea chiaru esistintia sea. In asemenea grave cestiuni natiunile nu se conducu nici dupa inspiratiunile de anima, nici dupa afectiunile de origine, nici dupa simpatiele de rudenia: ratiunea nu mai are sa ne arete care este dreptulu, și cându prin ratiune vomu practică dreptulu, interesulu va fi aparatu.

„Noi martorisimu ca amu vediutu cu mirare pre unii din deputati, în seditiiele trecute, recunoscendu ca noi trebue sa fimu neutri, și totu de o data declarāndu ca noi trebue sa urmāmu politica occidentale. In materia de neutralitate nu pōte fi simpatii sēu antipatii; cāci s'aru putea impartī în mai multe taberi. Negresitu ca afectiunile nōstre de inima suntu și voru fi pentru occidentu. Dara nu se vorbesc de afectiuni ierasi, cându este vorb'a de aplicarea unui principiu pozitivu.

„Cāndu dara vre-unulu din vecinii nostri, ori care aru fi elu, aru voi se intre pre teritoriulu nostru, sēu sub cuventu cā sa aiba o simpla trecere pentru a merge în altu statu, sēu sub cuventu de a-si aperi fruntariile sēu sub ori ce feliu de cuventu, dreptulu și detori'a nōstra este cā sa respingemu o asemenea violatiune, sa protestāmu, cum dice d. Hautefeuille, și protestarea nōstra trebue sa se faca cu armele în māni.

„Voru putea fi acei vecini ai nostri mai tari de cātu noi, voru putea sdrobi micēle nōstre puteri? Nu face nimicu; noi trebue sa respingemu forti'a prin fortia: armat'a romāna cata sa aperi teritoriulu patriei sele: și onōrea nationale va fi salvata.

„Astu-feliu voru aili toti ca Romāni'a nu mai este o tiēra care se o pōta ocupā nepedepsitu de celu intāiu care aru navali intr'ins'a! Astu-feliu se va vedē ca, precum suntemu sinceri și leali intru implinirea detoriilor nōstre de statu neutru, totu astu-feliu suntemu decisi a muri cu arm'a în mana luptāndu-ne contra acelor'a ce ne aru atacā dreptulu nostru de statu liberu și autonomu!

„Neutralitatea dara romana va fi perfecta și corecta, insa demna și armata.

„Astu-feliu numai o intielegemu noi; și astu-feliu o intielegu toti romāni.“

Diet'a Ungariei.

In seditia din 20 Iuliu a casei deputatiloru interpelēza dupa tūirea formaliloru conte A. For-

gách pre ministrulu de comunicatiune în privintia miosiorārei preliurilor de trasportu pre drumurile magiare de feru.

Trecundu-se la ordinea dilei, se continua desbaterea speciala despre legea municipala.

I. Olgay y vorbesce pentru, L. Gond a contra proiectulu de lege. Ambi vorbescu naintea scaunelor gōle.

I. Várdy aru dōri dreptulu voturilor virile estinsu și asupr'a honvediloru și armatei comune, încātu ei suntu posesori.

I. Schwarz voiesce a organizā comitetele comitatense pre bas'a votulu universalu și volizarei secrete.

I. Paczolay pledēza pentru proiectu. Ghyzzy s'a provocatu la Angli'a, înse în Angli'a nu esista comitate, care voiescu a decide despre afaceri de ale tierei. Regimulu trebue asiā dara sa se nisuiasca a incorporā elementele moderate corpulu administrativu. Voturile virile nu suntu basate pre legile austriace, dupa cum afirma steng'a ci din contra pre legile magiare din 1848.

In seditia de astadi mai iau parte la desbatere G. Várdy, conte St. Kemény, L. Salamon, E. Horn, P. Hoffman, I. Beniczky și M. Uermény.

Incheierea seditiei la 2 ore.

In seditia din 21 Iuliu a casei represenților se cetesce și autentica mai intāiu protocolulu seditiei precedente.

Deputatulu Ciotto indrepta cātra ministrulu de comērciu o interpelatiune în privintia unei contielegeri internatiunale cu scopu de a aduce în vigōre și în resbelulu de fatia modificatiunile liberale ale declaratiunei din Parisu stipulate în anul 1866 între cele trei puteri interesate.

Trecundu la ordinea dilei se continua desbaterea despre proiectulu de lege municipale.

K. Stoll vorbesce pentru, St. Eder, B. Halasz, D. Szakacsy, M. Tancsics A. Szilagy și G. Kapp contra.

L. Berzenczey face legislativa atenta, ca dupa sistemulu voturilor virile nu va ajunge în Transilvania nici unu romānu în comitelulu comitatensu. Vorbitoriulu tiene de necesariu a aduce aminte parlamentulu acēsta impregiurare, cā ur'a romāniloru, pre care o va suscitā acēsta dispozițiune sa nu se indrepte contra natiunei magiare ci contra regimulu.

Seditia se incheie la 1 ora.

In seditia din 22 Iuliu a casei reprezentatorulu o cetesce și autentica protocolulu seditiei trecute.

Dupa acestea indrepta deputatulu Horn cātra ministrulu de comērciu o interpelatiune în privintia negociatiloru regimulu magiaru cu banc'a nationala de Vien'a.

Se continua desbaterea despre legea municipala și se primescu §§. 21—43 fără modificatiune.

§. 43 tratēza despre cerculu de activitate alu congregatiunei generali.

N. Ghyzzy voiesce a largi cerculu de activitate alu congregatiuniloru și presinta relativu la acēsta o propunere a cārei desbatere s'a amānatu pana pre seditia de mane.

Desbaterea despre §. 44. și 45 asemenea se amāna, de ore ce stau în legatura cu §. 43.

Paragrafi 46 și 47 se primescu fără modificatiuni insemnate.

§. 48 tratēza despre cerculu de activitate alu comitiloru supremi; de ore ce înse și acēstu § sta în legatura cu §. 43 se amāna și desbaterea lui și asiā la 1/2 1 ora se și incheie seditia.

In seditia din 23 Iuliu a casei reprezentatorulu se autentica mai intāiu protocolulu, și apoi se continua desbaterea despre §. 43 din legea municipala.

Pentru dīsulu §. pledēza ministrulu de comērciu Szilavy și Fr. Eitel.

Kol. Tisz a polemizēza contra lui Eitel.

§. 43 se primesce dupa aceea de majoritatea camerei; asemenea se acceptēza nemodificati paragrafi 44, 45, 52, 54 și 55.

Incheierea seditiei la 2 ore.

„Journal Officiel“ publica proclamatiunea imperatulu Napoleonu cātra poporulu francezu:

Francesi! In viatia popōreloru suntu astufeliu

de momente solemne, în cari onōrea nationale, agitata de fortia, se rādica cu un'a putere neresistibila, predomnesce tōte interesele și manuduce singuru numai sōrtea patriei.

Pentru Franca a sositu unulu dintre aceste momente decidiōre. — Prusia, facia de care amu arelatu cele mai pacifice sentiente în decursulu și dupa resbelulu din 1866, — n'a voitū sa iā în considerare bun'a nōstra vointia și lung'a nōstra rabdare. — Apucāndu pre calea invasiuniloru fortiate, ea a escitatu pretotindēnea neincredere, pretotindēnea a silitu la un'a armare preste mesura și asiā a facutu din Europ'a nisce castre, în cari domnesce nesiguranția, și celu mai iminentu periclu. Unu incidentu din urma a descoperitu fatal'a situatiune a referintiloru nationali și a arelatu tōta seriositatea impregiurāloru. Plangerile nōstre facia cu nōvele pretensiuni ale Prusiei s'au auditu, ea înse nū le-a tēnutu demne de o mai mare consideratiune.

Petria nōstra a sentitu prin acēst'a un'a mare amaretiune, și indata resunā unu strigātu de resbelu din tōte anghurile Francezei. Nu ni mai remane alta, de cātu a ne incredintia sōrtea decisiunei armelor. Noi nu portāmu resbelu contra Germaniei, a cārei independētia o respectāmu. Noi dorimu, cā popōrele, cari formēza marea natiune germana, sa dispuna liberu de sōrtea loru. Ce se atinge de noi: noi pretindemu a sa stabili un'a astufeliu de stare a lucrurilor, carea sa ne garantēze securantia și sa ne asecure viitoriulu. Noi voimu a cāstigi un'a pace durabila, basata pre adeveratele interese ale popōreloru și a face sa încetēze odata aceea stare a lucrurilor, care fortieza tōte natiunile a și întrebuintia mediulōcele numai spre a se inarmā un'a contra altei-a.

Standardulu gloriosu, pre care-lu desfasiurāmu inca un'a data inaintea acelor'a, cari ne provōca, este totu acelu-a și pre care ideele civilisatorie l'au portatu prin Europ'a în tempulu marei revolutiuni. Francesi! elu regresinta acelea-si principie și inspira acelu-a-si sacrificiu. Eu me punu în fruntea acestei brave armate, inanimata de iubirea și detorintia de patria. Ea scie de ce este demna, pentru-ca ea vediu ca victori'a i insoci pasii sei prin patru parti ale lumei. Eu mi-iau fetiorulu cu mine, de-si este inca forte tineru. Elu scie cē detorintie i impune numele ce lu pōrta și este mandru a luā parte la periclele acelor'a cari se lupta pentru patria. Ddieu sa ne binecuvinte niusintiele!

Unu poporu mare, care aperi un'a cauza justa, este neinvincibile. Napoleonu.

Resbelulu.

Franca, afara de enorm'a cantitate de arme de cari dispune dejā, a comandatu în dīua de 17 Iuliu 80,000 de pusci la Birmingham.

Arsenalurile franceze desvōlta o activitate extraordinarie. Se scie ca în resbelulu din Crimea a fostu preste putintia Francezei d'a creā o a trei'a scadra. Adi insa se asicura ca se voru formā patru scadre, cari voru intrā în Baltică, sub ordinea amiralelui ministru alu marinei, ale cārui talente și servitiu inspira cea mai mare incredere marinei. De-o-camdata insa flot'a franceza, care a esitu din porturi în diminetia de 18 Iuliu, este impartita în trei scadre. Cea dintāiu a plecatu spre Baltică suptu ordinea amiralelui Bouet-Villauvez, cu vice amiralele La Roucière le Noury, în capulu intāei divisiuni; a dōua scadra operēza în Oceanu suptu ordinea amiralelui Jurien de la Gravière; a trei'a operēza în Mediteranea.

La portulu Cherbourg se stabilescu o a dōua zona de torpilie la capetulu iezeturei. Totu de odata epistole de la Toulonu anuntia construirea unoru torpilie de cea mai mare dimensiune. Afara de acēst'a, marin'a franceza posedē machinele sprobabile pre cari amiralele Chabannes le a experimentatu cu unu succesu fulguratoriu. Se lucrēza dara cu cea mai mare activitate în usinele de la Indret, Creuzot, Seyne, și marin'a franceza este aprōpe de a se ridicā la naltimea unei mari lupte de ginti.

Chalupele canoniere franceze pentru navigarea pre Renu componu o flota intrēga. În numeru de 500 și armate cāte cu unulu sēu dōue tunuri, fia-care are unu echipagiū de 15 ómeni suptu comand'a unui capitanu s'a unui locoteninte.

d. „Rom.“

Epistole din Germania.

câtra unu invetiatoriu din patria.

(urmare)

Plauen

Metodulu in genere, e totu acel'a, care se urmèza si in scòla poporala, adeca celu basatu pe principiulu intuițiunei, si apoi a pastrei de aci la abstractu etc. cá elevii sa nu invetie numai me-canie lucruri, pre cari déca iésa din scòla nu le mai soie, ci asiá sa si le inautiesca încátu sa devina unu isvoru de cunosctie folositoare si vii pentru viati'a si conditiunea lor de invetiatori.

Dara pentru fiitorulu invetiatoriu nu e de ajuns sa fia numai indiestratu cu cunosctie scientifice, ci elu trebuie totu odata sa scie, ca cum are sa predee copiiloru, ceea ce scie elu; si „cum“ acest'a, sa-lu scie nu numai dupa si in teoria, ci cu deosebire in practica.

Pentru de a areta asiá dara eleviloru seminariali, cum au ei sa pona in practica sciintiele privitoare la propunerea objectelor de invetiamentu si la disciplina, castigate in didactica, pre lãnga fia-care seminariu se afla si o scòla poporala, in care elevii seminariali au sa faca exercitii practice. Aceste scòle au numele de scòle de exercitiu (Uebungsschule), si suntu in generalu totu asiá organizate, cá si celelalte scòle poporale publice.

Exercitiile aceste practice in scòla poporala se incepu pentru elevii seminariali in clas'a III-a.

La inceputulu semestrului tienu invetiatorii seminariali nisce conferintie cu elevii seminaristi, — cari au sa instrueze in scòla de exercitiu, — pentru de a statori calea si metodulu, ce este de a se urmá in predarea resp. objecte in scòla.

In decursulu semestrului invetiatoriulu seminarialu designéza apoi pre seminaristi, cari au sa instrueze, in objectulu seu, cu o septemána mai nainte, spundeni totu odata ca ce au sa propuna la rendulu lor in scòla de exercitiu. De regula suntu 2, cei designati.

Acesti'a au sa faca apoi pentru fiecare lectiune o dispositiune, pentru lectiunea de religia o catechisa completa in scrisu, cari se predau profesorului resp. care propune acelu objectu si in seminaru, si pre care lu conduce si in scòla de exercitiu, spre revisiune.

Dupa acést'a apoi si tiene seminaristulu lectiunea sea cu copiii clasei anumite. La aceste lectiuni ale seminaristiloru, asista totde-un'a profesorulu resp. seminarialu si cei'a-lalti seminaristi a acelelea-si clase.

Déca seminaristulu invetiatoriu au facutu vr'o gresiéla in esplicare seu in deducere seu in punerea intrebárei, profesorulu seminarialu încerca a îndreptá erórea, fára de a vatemá autoritatea seminaristulu inaintea copiiloru.

Dupa fia-care astfelu de lectiune, (in tempulu liberu de scòla) urmèza apoi o conferintia in care se iá la critica din partea celoru-lalti seminaristi ascultatori si din partea profesorului, modulu si abilitatea de a propune a seminaristulu invetiatoriu.

Afara de aceste conferintie, mai suntu si conferintie lunari, cari le tienu profesorii cu elevii, in cari se desbatu, chiarifica si îndreptá esperintiele facute pâna aci.

Despre aceste conferintie ducu seminaristi pre rondu protocolu; protocólele aceste apoi se asternu cu raportu din partea unui seminaristu la finea semestrului, directorulu.

In conferintiele aceste, arata profesorulu, dupa ce s'au desbatulu lucrulu bine, ca cum aru fi trebuitu sa se faca, si cum ar fi fostu mai bine facutu cutare lucru, si cum sa se eviteze astfelu de gresieli in viitoriu.

Cu aceste lectiuni a le seminaristiloru, se schimba din candu in candu lectiunile de modelu tiute de profesorii seminariali in presantia clasei întregi.

Cate 2 elevi seminariali din cl II si I, au sa tina inspectiune preste scòla de exercitiu, se pórté de grige de portarea scolariloru in scòla, sai ocupe cu jocuri si exercitii gimnastice in pauzele dintre óre se insemne pre cei absentii etc, si sa astérna la finea lunei raportu la directorulu despre portarea oficialu lor.

Elevulu instruitoru are se insemne la finea orei objectulu pertractatu de densulu, in unu protocolu

anumitu, (Lectiionsbuch) Acestu protocolu se vede la finea septemanei de catra profesorii resp. seminariali.

Esamenele semestra'e cu elevii scòlei de exercitiu le facu seminaristi.

In modulu acest'a se pregatescu ei pentru chiamarea cea grea, dara si frumoasa de invetiatoriu, si cându iésa din seminaru si se aplica in o scòla poporala atunci ei sciu cum se apuce lucrulu, nu stau lipsiti de sfatu si de ajutoriu, nesciindu încatro se apuce, cum se intempla asiá de multe ori la noi cari nu avemu astfelu de scòla de exercitiu, care este, amu potea dice, sufletulu seminariulu, déca elu vrea sa-si implinesca intr'adeveru chiamarea sea de a formá invetiatori!

Pre la pasci se tienu totdeun'a esamenele. Abiturienti se esamineza strictu din diferitele obiecte, si cu deosebire din didactic'a teoretica si practica si déca examenulu au fostu bunu, priimescu atestatu, pre bas'a cáruia potu sa se aplice ca adjunctu (Hilfslehrer).

Dupa 1—2 ani de servitiu cá adjuncti, au sa depuna, déca vréu sa fia denumiti definitivu de invetiatori inca unu esamenu de calificatiune, si in urm'a acestuia apoi capeta atestatu de admisibilitate.

Fiindu odata invetiatori in functiune le sta o literatura vasta pedagogica spre dispositia, studiare si in calificarea lor mai departe.

Pre lãnga acést'a mai vinu asociatiunile numeroase de invetiatori, cari au de scopu apropierea si imprietinirea membriloru lor si desvoltarea mai departe pre terenulu pedagogicu, prin disertatiuni si debateri despre obiecte pedagogice, ce se pertracta in siedintiele lunarie.

Aceste asociatiuni suntu de fórté mare folosu pentru desvoltarea invetiatoriloru si chiar si pentru starea lor economica, fiindu ca multe din trensele au pre lãnga scopulu scientificu, si scopulu de a formá fonduri, din care sa se ajute membrii lor, la casuri de bóla, seu sa-li se dée unu feliu de pensiune, déca au devenitu nepotinciosu.

Cu aceste, iubite colega! mi-incheiu impartasirile mele despre scòlele poporale si despre instructiunea publica din Saxoni'a. Unu comentariu mai detaliatu la densele, credu ca nu este de lipsa.

Déca le vei fi cetitu cu atentiune, vei fi aflatu mai multe lucruri de interesu; despre altele, care eu numai le-am amintitu pre scurto, vei medita insuti mai departe, déca vei voi sa le pui in practica.

La totu casulu, eu me aslu multumitu déca prin aceste impartasiri din strainatate Ti-am atrasu atentiunea asupra stárei scòleloru poporale la noi, si déca Te am induplecatu a cugetá mai departe la modulu, cum s'ar poteá reorganisa si la noi scòlele poporale, cáci reorganizate trebuiescu la totu casulu, atátu scòlele poporale, cátu si scòla nostra de pregatire pentru invetiatori.

La acésta reorganizare avemu si noi invetiatorii sa concurgemu in parte mare, si anume in privinti'a organizárei interne a scòlei, cá cându tempulu si impregiurárele voru ertá si o reorganizarea esterna, sa fia lucrulu initiatu si de diumetate facutu.

La lucru dara cu totii, cáci lucrulu acest'a este pentru asigurarea esistintiei nóstre nationale, bisericesci si individuale atátu in presentu, cátu si in viitoriu.

La lucru cu totii pentru scòla, cáci fára scòla adéca fára invetiatura, nu va fi mentuire pentru noi deci incolo!

Alu Teu etc.

D. Popoviciu Barcianu,

Direc. la scol. norm. din Resinari.

Dobr'a 8 Iuliu 1870. (Esamenele anuale in tractulu Dobrei, conferintie invetiatoresci.)

In 16 Maiu adunându-se scaunulu protopopescu, preotimea au aflatu cu scopu, ca sa se tiene esamenele anuale sub presidiulu unoru preoti, alegendu se 3 preoti, fia-care in un'a parte din tractu. Prea on. d. protppu. voindu a cercetá scòlele, si a fi de fatia la tóte esamenele, sa se convinga despre progresulu fia-cáru invetiatoriu, ce lu face cu pruncii lui incredintati, despre calificatiunea, metodulu celu adoptéza, redica acelu concludu din 16 Maiu, si determina tienera esamenelor sub presidiulu pr. on. d sele, — in 30 Iuniu au fostu esamenu la scòla cap. din Dobr'a, — in 1, 2, 3,

si 4, Iuliu s'au tienu in tractu, — rezultatulu esamenelor anuale unde invetiatoriulu e petrunsu de chiamarea sea, acolo au fostu indestulatoriu — unde insa, invetiatoriulu au avutu ocaziune de negligeré, si necontrolatu, unulu cá acel'a, — nici nu au aretatu sporiu, respunsurile prunciloru au doveditu óre care negligeré. La intrebarea ca ce e caus'a? escusatia érá; „ca nu au cerce = tátu pruncii scòla“ — si acestu reu élatitu fórté, — provenitu din mai multe cause, — si adéca:

a) din inceperea scòleloru cu lunele Novembre si Decembre in tempu de iarna, precându partea cea mai mare a prunciloru suntu goli desculti, — iéra prunciloru incepatori de scòla in acestu tempu nefavoritu, cum i va fi placuta scòla? — nu-lu faci sa vina la scòla nici cu colaci, — nu e corespunderé;

b) cei mai mari umblându preste iérna, cum vino lucrulu câmpulu in lun'a lui Maiu parasescu scòla, — si invetiatoriulu are in scòla din 20, 30 prunci de abiá 9—10.

Acestu reu desbatându-se in conferintiele nóstre din anulu 1868, s'au aflatu ca aru fi bine pentru scòlele poporale (a se incungiuá multele zelogitari si pedepsiri pentru negligeré scòlei in tempu de lucru) a se tiene esamenele cu finea lunei lui Maiu, — iéra inceperea scòleloru sa fie cu 1 Septembrie, in care tempu si cei incepatori bucurosu vinu la scòla fiindu tempu placutu, potu veni desculti, si pâna in Novembre Decembre nu li streina scòla, — pria acést'a nu amu perde nimicu, — ba folosimu fórté multu, cáci si parinti nu au coventu a sa vaerá, ca in tempulu lucrului, pre cei mai mari frunci i potu avea de folosu la economia, — iéra pentru cei incepatori nu potu a se escuzá ca nu-i potu trimite la scòla; ca suntu desculti ori goli. — Incátu pentru unele defecte ce s'au observatu la unii invetiatori, acele se voru aduce inainte in conferintiele anuale.

Venindu la conferintiele invetiatoresci, debuie sa descoperu si in acésta cauza unu lucru strejnu pentru noi invetiatorii confesionali.

Dela anulu 1863 de cându prea bunulu nostru Archipastoriu cá inspectoru supremu scolaru, ne-au deschisu calea prin tienera conferintieru anuale, in care conf. ne consultámu intru afacerile nostre scolare, intru inlesnire cu propunerea invetiatoriloru cátu si pentru sórtea nóstra, — din aceste conferintie s'au nascutu ideea de a infiintiá reuniri invetiatoresci fundamentiale. Miculu corpu invetiatorescu din tractulu Dobrei, au purcesu cu esemplu acest'a, li-au urmatu invetiatorii din tractulu Lipovei, — iéra spre laud'a invetiatoriloru din dieces'a Caransebesiului, acolo esista una reuniune inv. diecesana. — Debilulu nostru e ch o nu au petrunsu pre colegii nostrii din Ardealu, spre infiintiarea reuniunelor tractuale, si in fine un'a fundatiune invetiatoresca din intrég'a archidiecesa; la carea fundatiune se contribue fia-care inv. dupre salariulu seu % anuale. Acestu e ch o s'au respanditu in pustie, nu au pututu strebate audiulu nimenui, — aru fi tempulu sa fimu odata compacti, sa ne respectámu positi'a nóstra, cá si altii sa o respecteze.

Suntemu in ajanulu altei epoce scolare. Este sciutu ca noi invetiatorii confesionali, avemu superioritate nóstra iéra-si confesionala dela cari ne vinu ordinationile scolare etc. etc. si totu-si ne vine un'a ordinatione comitatensa dno Deva 8 Iuliu nr. 687, prin judele cercualu, — carele sa insarcineze pre invetiatori a luá parte la unu metodu nou ce se va propune din partea inspectorulu scolaru comitensu, care va durá 6 septemáni, si invetiatoriulu ce va luá parte va primi pre di 50 xr. — Dlu jude cercualu si-au implinitu datori'a fatia cu acésta ordinatione, chiamându pre rendu invetiatorii spundeni-le sa mérga la Deva. Replicându unu invetiatoriu dlui jude cercualu, ca o asemenea ordinatione aru fi acceptatu dela superiorii scòleloru nóstre, fiindu noi invetiatori confesionali, ci ca in urm'a acestei ordinationi nu va luá parte cáci nu póte servi la doi domni, i s'a respunsu: „de nu veti merge in acestu anu de voia buna, la altu anu veti merge ex offo, — adéca cu fortia.

Nu ne-arú prinde mirarea cându aceste cuvinte le-arú fi rostitu unu ampoiutu politicu nerománu, — ci dorerea nóstra e, ca e románu si totusi nu simte cu interesele nóstre religionare de care suntu legate si cele nationale, — avendu uniculu scutu nationalu adéca biseric'a a cárei fica e scòla.

